

Δύσκολο Πράγμα η Μνήμη:
Η Ψυχή των Ελλήνων, οι Μνήμες του Αγώνα και ο Κίνδυνος της Λήθης

Αξιότιμε κύριε Πρύτανη, εκλεκτοί καλεσμένοι μας,

Είθισται να ξεκινούμε τους πανηγυρικούς μας λόγους με την έκφραση: τα γεγονότα είναι λίγο ως πολύ γνωστά σε όλους μας. Αναρωτιέμαι όμως, είναι;

Καθώς αυτοί που τα έζησαν όλο και λιγοστεύουν και αυτοί στους οποίους μεταλαμπαδεύονται ως ιστορική γνώση ενδιαφέρονται για αυτά όλο και λιγότερο, είτε μη κατανοώντας τη σημασία τους είτε απωθώντας τα ως δύσκολη μνήμη, τί θυμόμαστε και πόσοι τα θυμόμαστε δεν είναι πλέον βέβαιο.

«Η μνήμη όπου και να την αγγίξεις πονεί», μας λέει ο μεγάλος μας νομπελίστας ποιητής Γιώργος Σεφέρης. Δύσκολο πράγμα η μνήμη τέτοιων γεγονότων, αναμφίβολα. Αλλά και επικίνδυνη η λήθη.

Η συλλογικότητα του μεγαλείου της Ελληνικής ψυχής περνά μέσα από τις εξιστορήσεις. Το να ξεχάσει ένας λαός τί είναι αυτό που τον κάνει ξεχωριστό δεν μπορεί παρά να είναι επικίνδυνο και η προσπάθεια ώθησης προς αυτή την κατεύθυνση ένα σχέδιο εξολόθρευσης της μοναδικότητας του.

«Κάθε λαός που ξεχνά την ιστορία του είναι καταδικασμένος να την επαναλάβει» μας λέει ο George Santayana. *«Όλβιος όστις ιστορίας έσχε μάθησιν»*: είναι ευτυχής εκείνος ο οποίος γνωρίζει ιστορία και παίρνει μαθήματα από αυτήν, είχε πει πολύ πριν ο Ευριπίδης. Πρέπει να μελετάμε το παρελθόν και να διδασκόμαστε από αυτό αν θέλουμε να καθορίσουμε με επιτυχία το μέλλον.

Η εξιστόρηση και η γνώση της ιστορίας μας, όταν δεν γίνεται μια βαρετή διαδικασία, σκοπό έχει να μας θυμίσει τί σημαίνει σήμερα και πάντα να είσαι Έλληνας, μέσα από την αναφορά σε στοιχεία από ηρωικές ιστορίες που δηλώνουν τη μαχητικότητα και το μεγαλείο την ελληνικής ψυχής.

74 χρόνια πριν αποδείξαμε για άλλη μια φορά στους επικριτές μας ότι είμαστε αντάξιοι των προγόνων μας, αντάξιοι να καλούμαστε Έλληνες, δικαίωμα που δυστυχώς κάποιοι αμφισβητούν, αποκαλούμενους μας καταχραστές της λαμπρής αρχαίας ελληνικής ιστορίας. Γράφει ο Joseph Goebbels στο ημερολόγιό του, στις 8 Απρ. 1941, δύο ημέρες μόλις μετά την γερμανική επίθεση, εντυπωσιασμένος από την μαχητικότητα των Ελλήνων: *"Προχωρούμε αργά στην Ελλάδα... Οι Έλληνες είναι γενναίοι μαχηταί... Τα καταληφθέντα χαρακώματα είναι γεμάτα πτώματα... Και αυτός ο ίδιος ο Φύρερ θαυμάζει ιδιαιτέρως το θάρρος των Ελλήνων. Ίσως υπάρχει ακόμη ένα ίχνος της παλαιάς ελληνικής καταγωγής σ' αυτούς"*.

Ο Τόμας Μαν, διαπρεπής, τιμημένος με Βραβείο Νόμπελ, Γερμανός συγγραφέας, από την Ζυρίχη, όπου ήταν αυτοεξόριστος γράφει τον Απρίλιο του 1941 προς τους Γερμανούς στρατιώτες του μετώπου: *"Το στήθος σας θα φουσκώνει από υπερηφάνεια! Ποιά υπερηφάνεια; Απέναντι σε έξι ή επτά άνδρες από εσάς,*

στέκεται όρθιος ένας Έλληνας. Αυτός ο Ένας τολμάει να υπερασπίσει το στενό της Ελευθερίας, τις σύγχρονες ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ. Κι αν τύχει το σύμβολο της ανθρωπότητας, που είναι οι Θερμοπύλες, να ξαναγίνει πράξη στον ίδιον αυτόν τόπο, και πάλι οι Έλληνες θα είναι οι Νικητές".

... Και κρίναμε κυρίες και κύριοι την τύχη του πολέμου ...

Στα βουνά της Ηπείρου καθορίσαμε σε μεγάλο βαθμό για το μέγεθος μας, την τύχη του πολέμου, αντιμαχόμενοι ηρωικά τον ιταλικό και στη συνέχεια τον γερμανικό στρατό. Ήταν πραγματικά καθοριστική η συμβολή της Ελλάδος στην καθυστέρηση και την τελική αποτυχία της Γερμανικής επιθέσεως εναντίον των Ρώσων, καθώς εξαιτίας αυτής της καθυστέρησης οι Γερμανοί δεν πρόλαβαν να κατακτήσουν το Λένινγκραντ και την Μόσχα πριν φθάσει το Ρωσικό ψύχος. Ο Στρατάρχης Ιαν Σματς, πρωθυπουργός της Ν. Αφρικής, χαρακτήρισε την 28η Οκτωβρίου 1940 ως **"την ημέρα που άλλαξε τον ρου της Ιστορίας"**. Και προσέθεσε: *"Πραγματικώς εγεννήθη μία νέα Ελλάδα, όπως την ωνειρεύθησαν οι ποιηταί"*.

Ο Sir Anthony Eden τότε υπουργός πολέμου και εξωτερικών της Βρετανίας και μετέπειτα πρωθυπουργός της είπε: *"Αν το αποτυχόν χάρις εις την νικηφόρον αντίστασιν της Ελλάδος μεσογειακόν σχέδιον του Hitler επετύγχανεν, η επίθεσις της Γερμανίας εναντίον της Ρωσίας θα είχαν όλως διάφορα αποτελέσματα. Οι ήρωες που έχουν βάψει με το αίμα των την ιεράν γην της Βορείου Ηπείρου, οι μαχηταί της Πίνδου, θα είναι οδηγοί μαζί με τους Μαραθωνομάχους, θα φωτίζουν ανά τους αιώνας την οικουμένην"*.

Και ο Σερ Χάρολντ Αλεξάντερ, βρετανός στρατάρχης, είπε στις 28 Οκτωβρίου 1941: *"Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η Ελλάδα ανέτρεψε το σύνολο των σχεδίων της Γερμανίας εξαναγκάσασα αυτήν να αναβάλει για έξι εβδομάδες την επίθεση κατά της Ρωσίας. Διερωτώμεθα ποιά θα ήταν η θέση της Σοβιετικής Ενώσεως χωρίς την Ελλάδα"*.

Ο κρατικός ραδιοσταθμός της Μόσχας, σ' ένα χαιρετιστήριο μήνυμά του προς τους Έλληνες στις 27 Απριλίου 1942 αναγνώρισε την καθοριστική συμβολή της Ελλάδος: *"Επολεμήσατε άοπλοι εναντίον πανόπλων και ενικήσατε. Μικροί εναντίον μεγάλων και επικρατήσατε. Δεν ήτο δυνατόν να γίνει άλλως, διότι είσθε Έλληνες. Εκερδίσασμεν χρόνον διά να αμυνθώμεν. Ως Ρώσοι και ως άνθρωποι σας ευγνωμονούμε"*.

Τρία αποσπάσματα λόγων του Winston Churchill συνοψίζουν επιτυχώς το μεγαλείο του ελληνικού αγώνα: Με την εκδήλωση της Ιταλικής επίθεσης, μετά το ιστορικό: **ΟΧΙ** και το: **"Λοιπόν, έχουμε πόλεμο"** του Ιωάννη Μεταξά, απέστειλε ο Churchill το ακόλουθο τηλεγράφημα στην Ελληνική κυβέρνηση: *"Η Ιταλία εύρε τας απειλάς του εκφοβισμού ανωφελείς έναντι του ηρέμου θάρρους σας. Κατέφυγεν επομένως εις απρόκλητον επίθεσιν εναντίον της πατρίδος σας ... Ο τρόπος με τον οποίον ο Ελληνικός λαός αντιμετώπισε τους κινδύνους και τας προκλήσεις των τελευταίων μηνών, κατέκτησε τον θαυμασμόν του Βρετανικού λαού διά την Ελλάδα"*. Και όταν πια ο Ελληνικός Στρατός έγραφε το Έπος της Πίνδου το 1941, είπε το περίφημο (εφημ. "Manchester Guardian", 19 Απρ. 1941):

"Του λοιπού δεν θα λέγεται ότι οι Έλληνες πολεμούν ως ήρωες, αλλά ότι οι ήρωες πολεμούν ως Έλληνες". Ακόμα και κατά την ομιλία του προς το Αγγλικό Κοινοβούλιο στη λήξη του πολέμου (24 Απριλίου 1945) είπε, «Η λέξη ηρωϊσμός, φοβάμαι ότι δεν αποδίδει το ελάχιστο εκείνων των πράξεων αυτοθυσίας των Ελλήνων, που ήταν καθοριστικός παράγων της νικηφόρου εκβάσεως του κοινού αγώνα των εθνών δια την ανθρωπίνην ελευθερίαν και αξιοπρέπειαν».

Αλλά και οι Ιαπωνικές εφημερίδες έγραψαν τον Δεκέμβριο του 1940: "Η χώρα μας, εις την οποίαν ιδιαιτέρως τιμάται η ανδρεία, παρακολουθεί με θαυμασμόν τον αγώνα των Ελλήνων, ο οποίος μας συγκινεί τόσον ώστε, παραμερίζοντες προς στιγμήν παν άλλο αίσθημα, αναφωνούμεν "Ζήτω η Ελλάς".

Κάθε εορτασμός στόχο πρέπει να έχει να μας προετοιμάζει για άλλα μεγάλα και λαμπρά, να μας θυμίζει τον τρόπο και τον λόγο. Γιατί σήμερα δεν ξεχνάμε μόνο τον τρόπο αλλά και τον λόγο ... γιατί, γιατί να παλέψω, γιατί να εναντιωθώ, γιατί να προσπαθήσω; Εάν δεν κατανοούμε τί κινδυνεύουμε να χάσουμε και δεν επιτρέπουμε σε υψηλά ιδανικά να λάμπουν ως οδηγήτριες δέσμες φωτός, τότε κάθε ατομικός και συλλογικός αγώνας φαντάζει ανούσιος.

Το συλλογικό ελληνικό φρόνημα έχει αποδειχθεί σωτήριο για το ελληνικό πεπρωμένο. Σήμερα αυτό το φρόνημα πρέπει να ενδυναμώνεται, καθώς οι εποχές είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες, όπως αποδεικνύουν εύγλωττα οι συρράξεις σε πολλά σημεία του πλανήτη, οι λεπτές παγκόσμιες ισορροπίες και η επάνοδος ακραίων, εξτρεμιστικών, θέσεων, σε εποχές που οι συλλογικές φωνές της λογικής και των ανώτερων ιδανικών στέκουν αδύναμες και δεν εισακούονται πλέον, γιατί η λήθη επιδιώκεται και ενδυναμώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο.

«Θέλει αρετή και τόλμη η ελευθερία», μας λέει ο σπουδαίος μας ποιητής Ανδρέας Κάλβος. Και εμείς, εθελοτυφλώντας επικίνδυνα, στεκόμαστε στην τόλμη και ξεχνάμε την αρετή. Αν η τόλμη είναι απαραίτητη για τη διεκδίκηση της ελευθερίας, η αρετή, και μόνον αυτή μπορεί να μας εξασφαλίσει τη διατήρηση της, όπως πικρά μας έχει διδάξει η ιστορία μας.

Τα ιδεώδη της ελευθερίας, της εθνικής αξιοπρέπειας, ανδρείας, γενναιότητας, αυτοθυσίας, σύνεσης, μετριοπάθειας, και ομοψυχίας - σε μια εποχή που η χώρα μας φυλλορροεί επικίνδυνα και το συλλογικό φρόνημα θυσιάζεται καθημερινά στο βωμό της ατομικότητας και του στενά ειδωμένου προσωπικού συμφέροντος - τα ιδεώδη αυτά πρέπει να επαναλαμβάνονται συχνά και να ενδυναμώνονται.

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να θυμηθούμε πώς αυτό το επετύγχαναν στην Αρχαία Ελλάδα: σημαντικό κομμάτι της εκπαίδευσης των νέων στη λαμπρή αρχαία Αθήνα ήταν η απομνημόνευση των έργων του Ομήρου. Τα έργα αυτά, το μεγαλείο των οποίων εξαίρουν όλες οι σύγχρονες αναλύσεις, όχι μόνο ως λογοτεχνικών έργων, αλλά και ως εργαλείων διαπαιδαγώγησης και μεταλαμπάδευσης αξιών και διδαγμάτων ζωής, μετέφεραν σπουδαία μηνύματα και διδάγματα από γενιά σε γενιά, αποκρυσταλλώνοντας σημαντικά στοιχεία της συλλογικής εμπειρίας.

Νιώθουμε ιδιαίτερα μεγάλη την ευθύνη στις πλάτες μας ως πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, και τον ρόλο όλων μας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών να είναι όχι μόνο η προετοιμασία ικανών επιστημόνων, αλλά κυρίως νέων ανθρώπων με ιδανικά, αρετή, αξιοπρέπεια, μεράκι για ό,τι κάνουν, φιλότιμο να το κάνουν καλά, υπερηφάνεια για την κληρονομιά τους, σεβασμό προς την ιστορία μας, προς τους αγώνες του έθνους μας και προς όλα αυτά που μας κάνουν Έλληνες.

Κουβαλάμε εμείς οι Έλληνες στις πλάτες μας μια βαριά κληρονομιά λέμε συχνά. Δεν είναι όμως βαριά η κληρονομιά μας, αλλά αναπτρωτική η ελπίδα πως ό,τι καταφέραμε στο παρελθόν έχουμε τη στόφα, τις εσωτερικές καταβολές και την αστείρευτη δύναμη να το επιτύχουμε ξανά. Δεν κουβαλάμε λοιπόν μια βαριά κληρονομιά, κουβαλάμε τα φτερά που μας έφεραν πολλές φορές πολύ ψηλά και που μπορούν να το κάνουν εσαεί, για όσο καιρό κατανοούμε βαθιά και μεταλαμπαδεύουμε στους νέους μας, μέσα από τις λέξεις και τις πράξεις μας, τί σημαίνει να είσαι Έλληνας.

Καλυψώ Καραντινού
27/10/2014

Συνηθίζουμε να ξεκινούμε τους πανηγυρικούς μας λόγους λέγοντας: τα γεγονότα είναι λίγο ως πολύ γνωστά σε όλους μας. Αναρωτιέμαι όμως, είναι; Καθώς αυτοί που τα έζησαν όλο και λιγοστεύουν και αυτοί στους οποίους τα μετέφεραν μέσα από τις εξιστορήσεις τους τα ξεχνούν, δε θέλουν ή δε μπορούν να τα μεταφέρουν στις επόμενες γενιές είτε γιατί δεν ενδιαφέρονται, είτε γιατί δε βρίσκουν πρόσφορο έδαφος είτε γιατί επιλέγουν να τα απωθούν ως δύσκολη μνήμη.

«..Εξορκίζομεν τους Έλληνας να πιστευσουν οτι οι απογονοι του Βικτωρος Ουγκω, του Φαβιερου, του Σατωβριανδου, του Μαιζωνος, ολοι οι αληθινοι Γαλλοι ειναι σημερον παρα το πλευρον της Μικρας Ελλαδος η οποια παρεχει και εις τα αλλα μεγαλυτερα Εθνη υπεροχον παραδειγμα. Αν σημερον δειναι περιστασεις εμποδιζουν τους Γαλλους να εκδηλωσουν τα πραγματικα των αισθηματα, η ψυχη των ειναι μαζι με την λατρευτην Ελλαδα η οποια θα προελθη απο τον αγωνα αυτον μεγαλυτερη και ενδοξοτερα παρα ποτε.» [Ελευθερος Γαλλικος Ραδιοφωνικος Σταθμος της Μπραζαβιλ[Γαλλικη Ισημερινη Αφρικη κατα το 1941].

Κλείνοντας θα ήθελα να θυμηθούμε τους στίχους του Λορέντζου Μαβίλη: Αν δε μπορείς παρά να κλαις το δείλι, τους ζωντανούς τα μάτια σου ας θρηνήσουν, θέλουν μα δε βολεί (δεν μπορούν) να λησμονήσουν. Και δεν πρέπει να λησμονήσουν.